

razbijanja pojmovnih pasaža pesme. Težići elipsi nije imao na umu da ona ne podnosi već izlomljenu strukturu slika i iskaza. Zamenjivanje pojmovne strukture svoga govora slikama ili fragmentima slika nije moglo doprieti efektu izraza ispovednih oblika govora.

3.

Zrelost se stiče jedne noći...
Jedne noći kad se sve izgubi.
Negde, gde su samo mrklina i
vetar, bez kuće, prijatelja,
ljubavi, žvrtve ruke da se oslo-
niš. Kad se oстане sam i oča-
jan. Kad se sav zbiješ u pita-
nje: Kuda? Gde? Nazad se ne
može, a napred se ne vidi.
Znate, nekako slično mladom
konju, kad izađe iz topie staje
na stražnji mraz. Konj se za-
grene ledenom pustinjom, u-
pliači zbuli, pa onda nema
kuda... Mora da vuče.

Leonid Leonov

na vrhu svakog straha
bijeli se bog i samoća

Vlado Gotovac

MARGINALIJE vladimir milarić

UZ POEZIJU VLADE GOTOVCA

Rođen 1930. Šimićev Hercegovac, koji pesmom želi začuđiti sagovornika, ali na uzdržaniji način, ne čudesnim preobražajima u odlasku iz „žalosna života“, koliko čudom napora da se u sopstvenom unutrašnjem svetu prevaziđe stanje svesti o nemogućnosti „jakog života“.

Prva zbirka: *Pjesme od uviček, Lykos, 1956*. Stravični predeli osvetljeni belim i ljubčastim. Bilo bi bolje reći uklešteni, jer je prorok surovo omeđen, a vreme neiskupljivo: iskustvo neupotrebljivo, mogućnosti oduzete. Preostaje strpljenje, ali tu nije reč o nadi; tokom razvoja Gotovca će pokušati osmisliti upotrebljivost strpljenja. Takva nakana pokazala se, u Gotovčevu slučaju, izvanredno umesnom, moglo bi se reći jedino mogućom.

Moglo bi se postaviti Odnovo pitanje: „Kakav se čovek nalazi u ovoj pesmi?“

2.

Hteo je da se nevin i sam, u oklopu Pesme, nade u kljuni duha lovaca.

Ispriča dominira strava. Doživljaj straha želeo je doneti sugestivno adekvatnih jezikovnih sklopova, ponekad amorfnih slika. Nejasnoća i sugestivnost idu zajedno, ali u mističnoj pesmici to ne može uroditi plodom. Gotovčevu duhovno stanje u početku izgleda nejasno i samom pesniku; ne može se dovoljno pouzdano utvrditi da li on krije od sebe, pa otuda i od čitaoca, da ga duboko uznemiruje saznanje da mu je dato pripada generaciji praznih ruku, ili ga „pakosna samoća“ koju ne nalazi pravog uzročnika vodi putevima nejasnoće i elementarnog iskaza. Bilo kako bilo, i rečnik i sintaksa Gotovčeva nastoje se prilagoditi kaotičnom stanju straha.

Otuda u *Pjesmama od uviček* cinične samospovedi, neisdefinirane simbolike, negnutog onog humora, dekomponovanih slika ili njihovih fragmenta, niz neutralnih materijala.

Pesma je u punom smislu u unutrašnjoj distanci: čak i formalno ispovedno lice i lice kome se obraća je isto lice: njihova korespondencija vodi se raznorodnim formama govora: obično dekomponovano slikom počinje ta rasprava između „ja“ i „je“, da bi u sledećoj sekvenci ustupila mesto sećanju, meditaciji, iskazu, etnosferi. U žagoru raznorodnih poetskih formi, u stalnoj izmeni stajališta, na kraju, u poslednjem stihu, u kome se prividni dvojnici silivaju u isto lice, pojavio se poetski aforizam, manje ili više neodređen.

Težići adekvatnosti izraza za svoju prvobitnu fantasmagoričnu viziju, Gotovac se kretao mrežama asocijacija, prividnih antinomija i bizarnosti, što je dovelo do

U pristupu pesmi Vlade Gotovca možemo se setiti pitanja Branka Miljkovića o budućem opstanju pesme kad budu pevali svi. Gotovac je nakon pesama *Ars poetica* i *Još jedan poziv* morao da se vrati...

(Još?)

Karakteristična reč. Da li ona znači poslednju mogućnost ili neprestanu mogućnost?

Još jedan poziv...
Još samo poezija može počuti ljude...

Jer samo pred iznenađenjem još se...

živi jako...
Što te još očekuje...
...čime se još može baviti moja mašta...)

...morao se vratiti sumnji u svaki poduhvatao reči pretpostavljajući joj dela. Time je Gotovac na izvestan način i svoju pesmu stavio pod znak sumnje jer postopečenje pesme i dela samo je

savršeno podmeću nogu ispravka razuma)

Stabla procvetajte! Mi ćemo vas gledati!

Je li to razlog da primimo radost

Nas čuvaju u mističnoj vazni

Ovde su stabla pokroviteljska

Nijedan misterij nije sterilan

U prijateljskom srcu

I mi se toliko poštujemo

O, pravdom stanje! Ne ču tražiti naknadu!

(Vlado Gotovac,
Sve do jednostavnog)

Iako je o ovome najautentičnije govorio uzdržani stih Slavka Mihalčića, melanholično Gotovčevu raspijanje u traženju iskupljenja, donelo je novo stanje duha. Ono je značajno kao prevaziđanje jednog stanja putem opasnosti. To neprekidno odricanje se, be istovremeno je i odricanje pesme kao produkta, njena se egzistencija ograničava na samom stvaralačkom aktu. Produkt, tj. sama pesma nije više u stanju da se

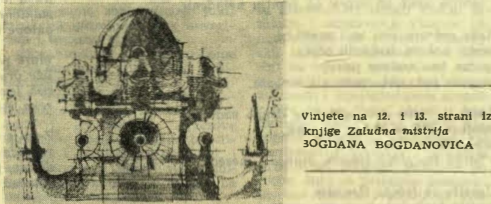
de, na izvestan način demantovati: opasni prorok pokazao se kao vranac u oklop pesme.

Pesma o Gotovčevu radu doživljava neku vrstu umiranja, otuda joj u izvesnim trenucima lucidnosti koja podseća na reči prije smrti Andreja Holkenskoga; rani je spomenuta alternativa u vezi značenja koja proizilaze iz reči „još“, odjednom se pokazuje kao poslednja mogućnost.

8.

„Ja silazim bunovan strijelac“
Vlado Gotovac

Nakon prve manifestantne pesme u *Opasnom prostoru* *Ars poetica* moglo se očekivati da će angažman njegove pesme krenuti ka novim izletima učestvovanja. „Bivši očajnik“ ponosan mogućnostima pesme bio je na vratima jednog otkrovenja, pa se mogao nadati, otporan i očišćen, ali i ova se mogućnost pokazala nemislešnom. Kad je pesmi predostavio

Vinjeta na 12. i 13. strani iz knjige *Zaluđna mistrija* BOGDANA BOGDANOVIĆA

smisljeno održi u nestabilnom svetu.

5.

Jedno podsećanje:

„Čovekov duh nije više u simbiozi sa univerzumom. Pravo je očajanje nemati više zajedničke mere sa svetom koji se otkriva estetikom sumnje, komplikacije, dvosmislenosti, udvojenosti, svjavanja, rasprskavanja. U jednom svetu u kome istine nisu čvrsto obuhvaćene duhom, duh se cepa do u beskraj, postaje labirint, i umetnost se ustinja, odriče se, krije se ili se ubija. On je lud kao busola koja više ne nalazi svoj put.“

U tom stanju nerada, jedina mogućnost duha da dospe do stvarnosti, čini mu se da je munjevit susret, iznenađenje, šikljanje novog.“

Rober Brežon

9.

I pišemo tako da razaramo pjesmu
Sve dok riječi ne odgovore opasnostima
A ne pjesnicima.

Vlado Gotovac, *Jeka*

Napokon u trećoj svojoj zbirci *Jeka* Gotovac je uspeo pevati o opasnostima življenja. Prethodno, u dve meditacije morao je izričito da se oprosti s pesmom koja više nije podobna za rad.

U pjesmi je ostalo samo čekanje
Kao da se sa srcem sve dogodilo.

Tako su se u dijapazonu Gotovčeve poezije dogodile neobične katarze. Nemoć pesme skriva iza sebe sudeonika bez uloge, pesmu je počeo da razara pesnik koji se s pesmom poistovetio. Antinomije ili apsurdi koji se od početka javljaju, a na kraju pokazuju kao razrešenje pesme tako dobivaju poetsku egzistenciju. Deklaracija o opasnosti pobeđena je apsurdom da se pesma u opasnostima ispraznila; ostala je strpljivost da se ona opet nađe u nekom bljesku samoga dela čoveka. Tako je iz autentične katalizme traženja ostala jedna neuverljiva poetika opasnosti koja se zadovoljila time da peva o opasnosti, a ne da bude sama akt opasnosti traženja.

U prvom reči čitaocu Gotovac je napomenuo:
Ova knjiga nije istinita,
Ona je stvarna.

Može se očekivati da će istina biti jedna od opasnosti koje prete Gotovčevoj poeziji.

¹ Koliko je opasno navoditi Gotovčevu pesmu! Njegova pesma nije u jednoj zatvorenoj formi. Ona se razvija na romaneskni način, slaže se u fluidu izmedu svake pojedinačne zatvorene forme.